

NOTAS INTERESSANTS

SOBRE

ESPOLLA, CULERA, SUREDA Y BAUSITJAS.

Los volúms V, VI y VII de la *Crónica Universal de Catalunya*, escrita per D. Jeroni Pujades, son los que més especialment s' ocupan de *Spoldolia* (avuy *Espolla*) y sa comarca, motiu per lo qual son los tomos que m' he mirat ab més interés; y sobre las novas que contenen, per una part, y 'ls datos que se 'ns han facilitat, ó adquirit ab nostras investigacions per altra, havem pogut recopilar las següents notas, que son altres tantas correccions de la mencionada *Crónica*.

Las tals son:

Primera.

Menciona Pujades, en la pág. 208 del tom. V, edició del any 1829, que en lo lloch anomenat *Coll de Plaja*, aixecaren temple en honor de St. Genís los germans Libenci y

Arnari, y si be es veritat que ho feren los dos germans mencionats, no fou en lo lloch citat per Pujades, porque lo temple dista de *Coll de Plaja* unas duas horas.

Segona.

Al donar Pujades, en la pág. 213 del tom. V, la llista dels Abats é insignes varons de St. Quirch de Culera, so-lament n` hi posa nou; donchs bé, nosaltres podem donar la llista complerta, ó sia de vint y dos, per l' ordre següent:

1.er Libenci, fundador de la casa, ab son germá Arnari, á últims del sigle VIII.

2.^{on} Gremundo ó Gusemando, nebot de Libenci y fill d' Arnari, any 844.

3.er Manuel, any 935 (1).

4.^{rt} Guillem. En l' any XII del regnat de Lothari ó Sothario (2), lo comte d' Ampurias Gaufret li feu donació de las montanyas de Culera.

5.^{nt} Amblardo (segons Pujades), any 1012 de Christo.

6.^{sé} Guillem. Lo comte d' Ampurias Pons Huch, en l' any 1198 li confirmá la donació feta per son antecessor Gaufret (3).

7.^m Berenguer, al qual no podem fixar any cert.

8.^u Bernat, any 1223.

9.^{vé} Abat Davianía, morí en lo mes de Novembre del any 1296 (4).

(1) Sembla que entre aquest y 'l segon, vist lo temps transcorregut, tindria que haverni un altre, quant menys.

(2) Deixém lo nom tal com ha arribat á las nostras mans.

(3) Vist l' any, sembla tindria que haverni hagut algun altre entre lo sisé y lo quint.

(4) Persona d' aquesta població, morta fa tres ó quatre anys, vegé lo cráni y ossos d' aquell Abat.

10. Berenguer II (*Berengario*, segons Pujades), any 1303.
11. Pere, any 1321.
12. Vicens Villatobon, any 1322.
13. Donororio ó Donorosio. Una lápida sepulcral existent en lo claustre del monastir de St. Quirch, la qual es del any 1356, fa menció d' éll.
14. Guillem de Castro, any 1363.
15. Jaume, any 1406, segons Pujades.
16. Albert, any 1440, segons dit cronista.
17. Berenguer, any 1448.
18. Tomás Slupia ó Llupia, any 1488.
19. Galcerán de Rocabruna, any 1516.
20. Pere, any 1547.
21. Gaspar de Paratge, any 1549.
22. Pere Vicens, fou l' últim Abat del monastir de Sant Quirch, lo qual en l' any 1592 fou unit ab lo de St. Pere de Besalú.

Tercera.

Pujades, en la pág. 178 del tom. V de la seva *Crónica*, fa menció del monastir de *monjes Benitos* instituit á invocació de Sant Andreu, 'l que suposa, mes sembla que no s' atreveix á confirmar'ho, ser 'l que s' ha titulat mes tart Sant Andreu de Sureña.

Diu també que degué durar pochs dias ó mesos, com si volgués negar sa existència; pero nosaltres podem afirmar que, en la escriptura d' establiment que l' Abat del monastir de Vallbona feu á favor de Galcerán Mateu, vehi d' Espolla, dels llochs de Bausitjas, Freixa y St. Genis Desprach, se fa memoria del Abat del monastir de Sant

Andreu de Sureda; puix Miquel Martí, vicari general d' Elna, aprobant lo dit contracte 's titula: *Abbas seu perpetuus commendatarius Monasterii S. Andreæ de Sureda* (1).

Quarta.

També es molt cert que Pujades, en la pág. 208 del tomo V, diu: «Tambien en Bautises, á cuyas ruinas hoy llamamos las Abejas, levantaron ara y altar al santo obispo Martin.»

L' objecte d' aquesta nota quarta, es probar que jamay han sigut una meteixa cosa *Bautises*, (ó *Bausitjas*, com avuy se titula) y las *Abejas*.

Las rahons que alegarém en favor nostre, serán las següents:

1.ª *Bausitjas* es d' Espanya y forma part avuy dia del terme municipal d' Espolla, y las *Abellas* pertany á la Fransa y forma part del districte municipal de Banyuls *sur mer*.

Aquesta nota per sí sola prova lo nostre objecte; pero pensém que 's veurá ab més gust que provém ab notas autènticas que may han donat lo nom de las *Abellas* al territori titulat *Bausitjas*. Donchs, continuém.

2.ª Ja hem vist que lo meteix Pujades assegura que en *Bausitjas* s' aixecá iglesia en honor de St. Martí.

3.ª En la sentència manuscrita que obra en l' arxiu del monastir de St. Quirch de Culera (qual monastir pertany avuy dia al districte municipal de Rabós d' Ampurdá), consta que en *Bausitjas* edificaren una iglesia á St. Martí, qual sentència es del sigle VIII.

(1) En la nota quarta, farém menció del any en que s' aprobá aqueixa escriptura.

4.ª En la acta de consagració de la iglesia de Sant Martí, any 940, també la anomena de *Bausiges* (1).

5.ª En la Butlla donada per lo Papa Ignocent, en l' any 1246, á favor del Abat de Sant Quirch, s' hi llegeix: *confirmamus Ecclesiam Sancti Martini cum Capella Sancti Michaelis in valle qui dicitur BAUSIGES cum omnibus, etc.*

6.ª En la donació que Huch, comte d' Ampurias y Maria, sa muller, feren al Prior de Ntra. Sra. del Camp de Garriguella, als 11 de Desembre de 1218, del domini directe del mas Otget ó Euge (Freixa), consta que los donants cedian á dit Prior la tercera part del delme de Sant Martí de *Bensitges*.

7.ª En 1278, Pons Huch, comte d' Ampurias, vengué á Berenguer de Lanciano tot lo que tenia *in villari et tota parroquia Sancti Martini de BAUSIGES*.

8.ª En lo meteix any de 1278, vengué á Simon de Trilla lo adquirít anteriorment, baix los meteixos noms de Sant Martí de *Bausiges*.

9.ª En 1284 Simon Trilla vengué al Abat y monastir de Vallbona lo antedit, baix lo nom de St. Martí de *Bausiges*.

10.ª y última. En 1527 (escriptura aprobada en 1528), l' Abat de Vallbona establí á Galcerán Mateu, del lloch d' Espolla, *Locum et territorium de BAUSIGES existebat Ecclesia Sancti Martini.....* qual territori posseheix avuy dia D. Pelayo de Camps y de Matas descendent de dit Galcerán Mateu.

Y desde aquella fetxa fins la present ha continuat ab lo

(1) Vegis lo volum III d' aquestas *Memorias*, corresponent al 1879.

nom de *Bausiges* ó *Bausitjas* (aquest últim es lo nom que té en l' estat present), y sens que en cap escrit se trobi maylo nom de *Las Abellas* que l' hi ha donat lo cronista Pujades.

Espolla 10 de Desembre de 1878.

ANTONI BALMAÑA.
